

Rakennusperintö ja muuttuvat julkiset palvelut 7.10.2021

Paneelikeskustelun yhteenveto

Keskustelijat:

Leena Arvela-Hellén, kaupunginarkkitehti, Uusikaupunki

Seppo Kosola, kiinteistöjohtaja, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymä

Oskari Nummi, liikuntapaikkapäällikkö, Turku

Hannu Rautanen, kaupunginvaltuutettu, Kaarina

Puheenjohtajana toimi Juhani Ruuhonen, museopalvelujohtaja, Turun museokeskus/Varsinais-Suomen alueellinen vastuumuseo

• Kulttuurihistorialliset arvot osana päätöksentekoa

- Miten koetaan ulkopuolisen asiantuntijan määrittely kulttuurihistoriallisesta arvosta, helpottavatko valmiit inventoinnit arviointia ja päätöksentekoa?

Panelistit olivat yhtä mieltä siitä, että ulkopuoliselta asiantuntijalta tilattavat selvitykset ja lausunnot olisivat aina hyviä ja tärkeitä työkaluja päätöksentekoon.

Esimerkiksi Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymällä rakennushistoriallisten selvitysten sekä arkkitehtien lausuntojen teettäminen itse rakennuksista ja niiden ympäristöstä ovatkin jo vakiotyökaluina päätöksenteossa, kun aletaan suunnitella muutoksia tai korjauksia arvokkaisiin rakennuksiin.

Panelistien mielestä tällaisen positiivisen suhtautumistavan pitäisi rantautua myös kaikkiin kuntiin, jotta asioita ei päättäisi vain mutua-tuntumalla ja liian heppoisin perustein.

Kulttuuriarvot ovat myös liikuntarakentamisessa merkittäviä asioita, koska yhä edelleen on paljon käytössä erilaisia ja eri-ikäisiä uudistettuja ja peruskorjattuja liikuntapaikkoja. Kulttuurihistoriallisten arvojen läpikäynti kuuluu vakioasiaan ja ne otetaan mukaan suunnitelmaan, kun ne ovat merkittäviä ja teknisesti toteutettavissa. Usein haasteena on kuitenkin se, että nykyään käyttötarkoituksilta odotetaan niin paljon enemmän ja monipuolisempaa, ettei arvojen täysi huomioiminen ole aina mahdollista.

Lisäksi nostettiin esiin viranomaisen valvonnan vastuu. Kun jopa esihistoriallisia kohteita halutaan hyödyntää taloudellisen edun nimissä, niin sellaiseen pitäisi puuttua tiukemmin. Puskaviesti kulkeutuu: ei tarvitse välittää laeista, kun ei siitä seuraa mitään.

- Miten yhteistyötä kulttuuriympäristön asiantuntijan ja toiminnan asiantuntijan kesken voisi lisätä ja parantaa? Arvojen yhteen sovittaminen.

- Mikä olisi hyvä toimintamalli?

- Esim. seurakuntien rakennusperintö, koulut ja liikuntapaikat

Valistus koettiin tärkeäksi keinoksi edistää kulttuuriympäristön tuntemusta, koska tieto lisää ja voi jopa muuttaa arvomaailmaa. Joskus tuntuu kuitenkin siltä, että valitettavasti asiantuntijatkin suosittelivat rakennuksen purkamista ennemmin kuin peruskorjausta. Mutta se johtunee yleensä siitä, että tekniikka on nykyään hyvin erilaista kuin muutamia vuosikymmeniä sitten. Rakennuksiin tarvitaan nykyään paljon teknistä tilaa, ja uutta tekniikkaa kuten vaikkapa uimahallin ilmastointia ja veden suodatusta, on todella vaikea saada mahtumaan vanhoihin teknisiin tiloihin. Jos halutaan pysyä samojen seinien sisällä, niin sitten pitäisi supistaa jotain muita tiloja tai ehkä rakentaa uusia lisätiloja tekniikalle.

Toivottiin taajamien, kuntien, päättäjien ja kuntalaisten ottamista mukaan strategioiden, identiteettikuvauksien ja määrittelyjen kehittelyyn, jolloin voitaisiin yhdessä havaita paremmin ja ymmärtää kulttuuriympäristön merkitys jatkossa. Tällainen laajamittainen toiminta myös kiinnittäisi ihmisiä paremmin omaan asuinympäristöönsä.

Puhuttiin myös siitä, että vaikka olisi valtava palo saada uusia laitteita ja tekniikoita vanhoihin rakennuksiin, niin ei pitäisi suin päin rynnätä purkamaan puolta taloa, vaan ottaa ensin yhteys vaikkapa alueelliseen museoon tai museovirastoon ja pohtia asiaa tarkasti. Katsoa kerrostuneisuutta ja tarkastella sitä, että kuinka kestävä se haluttu muutos sitten lopulta on. Koska rakentamisen muutokset ovat pitkäikäisiä, niin ensin pitää miettiä tarkasti miten saadaan hyvä lopputulos.

- huomioidaanko kulttuurihistorian arvot päätöksen teossa ja maankäytönsuunnittelussa, kaavoituksen ja rakentamisen suhteen riittävän hyvin ja suhteessa muihin arvoihin

Panelistit olivat ikäväkseen todenneet, että päätöksentekovaiheessa kulttuurihistoriallinen arvo ei ole keskeisessä roolissa kuin vain tietyissä selkeissä tapauksissa, joissa hyvin merkittävät rakennukset on suojeltu kaavassa. Lain edellyttämiä kaavamerkintöjä totellaan mutta tositilanteessa ja päätöksenteossa kulttuurihistorian arvojen toteutuminen on varsin heikkoa.

Koettiin että vähän epäselvissä tapauksissa on todella haastavaa päättää, miten saataisiin tehtyä tehokasta ja paljon käytettävää tilaa. Esimerkiksi vanha koulu puretaan, koska luokat ovat käytössä vain tietyn ajan päivästä. Nykyään kaivataan hyvin erityyppisiä tiloja ja ajatellaan, että toiminta jatkuisi iltapäivisin kerhoina

ja yhdistystoimintana. Ei haluta esimerkiksi kiinteitä penkkejä vaan samoihin tiloihin pitäisi mahdollistaa kaikenlaista toimintaa.

Toisaalta positiivistakin kehitystä on tapahtunut ja esimerkiksi seurakuntien ja kaupunkien välinen yhteistyö on alkanut toimia paremmin. Esimerkiksi Runosmäen monitoimitaloon suunnitellaan parhaillaan Turun kaupungin kanssa yhteisiä tiloja. Eli kaupunki ja seurakunta voivat yhdessä saada rakennukset elämään ja tulevaisuudessa yhteistyö tuleekin lisääntymään, niin että koulut ja päiväkodit toimivat tiloissa pääsääntöisesti päivällä, seurakunnat sitten iltapäivällä ja viikonloppuisin.

• Rakentamisen vaikutukset ilmastoon

- Miten päätöksenteossa voitaisiin huomioida ilmastovaikutukset?

Panelistit totesivat että hiilijalanjälki ja ilmastovaikutukset tulisi ottaa huomioon jo suunnittelu- ja kaavoitusvaiheessa. Mutta onneksi aika onkin nykypäivänä jo kypsä ilmastokeskusteluun ja kaikilta yritysiltä, myös rakennusfirmoilta, edellytetään nykyään hiilineutraalisuutta.

Toivottiin että kun maankäyttö- ja rakennuslakia nyt uudistetaan, niin siihen tulisi vaatimus myös siitä, että pitää tehdä edes laskelmat hiilineutraaliudesta ja sitä kautta perustella mahdollinen purkaminen.

Tutkimusta kuitenkin tarvitaan lisää ja Satu Huuhkan esittelemää hiilijalanjäljen laskutapaa toivottiin otettavan yleiseen käyttöön. Lisäksi toivottiin lisää tutkimusta rakennusmateriaaleista, niin puu- kuin betonirakentamisestakin, sekä lämmitysmuodoista. Hyvä keino voisi olla myös se, että kun lähetetään tarjouspyyntöjä, niin samalla voisi suoraan varoittaa rakennusfirmoja, että tarjousta ei pääse edes tekemään ellei pysty osoittamaan miten aikoo käsitellä hiilineutraaliutta rakentamisessa.

Panelistien puheista nousi kuitenkin esiin myös se ikävä tosiasia, että kunnissa katsotaan usein pelkkää hintaa ja sen perusteella päätetään, vaikka elinkaarikustannuksia ja hiilijalanjälkeä tulisi arvioida kokonaisuutena. Siksi olisi hyvä, että maankäyttö- ja rakennuslain uudistuksen yhteydessä lisättäisiin velvoite elinkaarikustannusten laskemisesta.

Turun kaupungilla oma 1,5 asteen ilmastotavoite vuoteen 2029 mennessä ja se pitää ottaa huomioon myös liikuntapaikkarakentamisessa. Useissa hankkeissa tätä asiaa koitetaankin edistää ja käyttää esimerkiksi lauhdelämpö hyödyksi. Esimerkiksi jäähalli tuottaa jatkuvasti hyvin paljon lämpöä ja kun sitä pystytään ottamaan talteen, niin sillä tehdään oikein hyvää hiilijalanjäljelle. Myös hiilijalanjäljen vertailu liikuntapaikan käyttäjämääriin on mielenkiintoista. Kun tehtävänä on saada ihmiset liikkumaan ja maksimoida liikuntakerrat, niin millä hiilijalanjäljellä saadaan tuotettua kuinkakin monta liikuntasuoritusta juuri siinä rakennuksessa tai olosuhteessa. Hiilijalanjäljen kannaltahan sellainen tapaus olisi kaikkein huonoin malli, että rakennus seisoisikin sitten tyhjillään.

Todettiin myös, että suhteellisen tiivis yhdyskuntarakenne ylläpitäisi palveluja. Eli kaavoituksen jatkaminen siitä mihin viimeksi on kaavoitettu, olisi hyvästä. Maankäytön kestäväenä periaatteena mainittiin myös lähimetsien ja muiden hiilinielujen säilytys, mutta avainkysymyksenä olisi lisätä myös kaavoituksella ja päätöksillä kävelyn, pyöräilyn ja julkisen liikenteen määrää ja vähentää yksityisautoilua. Turun seudulle toivottiin esimerkiksi raitiotien toteutumista Raisiosta Kaarinaan.

Toisaalta ns. liiat kaavoitusmerkinnät, kuten kiinteistöjen energiavaihtoehtojen merkinnät, eivät saaneet panelistien joukossa suurta kannatusta. Myöskään sellaisilla alueilla, joissa edellytetään vaativia mittavia ja raskaita perustustöitä, kuten paalutuksia, jotka ovat hyvin raskaita ilmastonmuutoksiin vaikuttavia tekijöitä, ei pitäisi liikaa ohjata kaavoitusmerkinnöillä.

- **Rakennusten uusiokäyttö**
- **Voisiko vanhan korjaaminen olla ilmaston kompensatioväline?**
- **Kierrättämisen positiivinen vaikutus ilmastoon**
- **Rakennusmateriaalit**

Parhaana vaihtoehtona nähtiin vanhan rakennuskannan korjaaminen ja säännöllinen huoltaminen. Sillä jos rakennus päästetään huonoon kuntoon esimerkiksi huoltovirheiden takia tai antamalla sen vain olla, niin sitten ollaan helposti siinä tilanteessa, että rakennus ei täytäkään tarpeita tai tulee muita ongelmia. Hyvin hoidettu julkisyhteisön kiinteistö kanta nähtiin jopa parhaana ilmastotyönä. Etenkin silloin kun rakennuksia peruskorjataan sillä tavoin, että tulee hiilitasekysymys ottaa huomioon.

Keskusteluun nousivat lisäksi betonin ja puun suhde rakentamisessa, korkeat materiaalikustannukset ja osaamisvajae. Epäiltiin että rakentajilla ei ehkä ole riittävästi koulutusta puurakentamiseen, ja vaikka valtio haluaisi edistää puurakentamista niin rakennusliikkeet kokevat, että betonilla on helpompi ja halvempi rakentaa. Kaarinasta mainittiin kuitenkin aivan tuore tapaus, jossa on aloitettu puukerrostalon rakentaminen. Ja vaikka betonia toki tarvitaan talon perustuksiin, niin suuntaus on kuitenkin hyvä ja hiilitaseen kannalta parempi. Lisäksi esimerkkinä mainittiin kuinka betoniteollisuus on herännyt tutkimaan, miten betoni saataisiin vähähiilisemmäksi.

Myös rakennusmääräykset puhuttivat. Tällä hetkellä puurakentamisen haasteina ovat mm. talotekniset asiat, kuten poistumistiet ja kerrosten määrät. Mutta Hirvensalossa toteutetaan juuri hanketta, jossa rakennetaan kahta identtistä kerrostaloa sillä erotuksella, että toinen rakennetaan puusta ja toinen betonista. Hankkeen valmistuttua saadaan paljon tietoa mm. rakentamisen tasosta ja hiilijalanjäljistä. Sekä siitä mitä ostajat ja rakennusten käyttäjät taloista ajattelevat. Kumpi on halutumpi vaihtoehto? Puu- vai betonikerrostalo?

• **Kulttuurihistorialliset arvot nyt ja tulevaisuudessa**

- **Syntykö meille uutta rakennusperintöä nyt ja lähitulevaisuudessa?**
- **Modernin rakennuskannan korjaus tai purkaminen esim. 1970-luvun lähiöt**

Todettiin että omaa aikaansa on vaikea arvioida ja arvion aika tulee myöhemmin. Harmiteltiin sitä, että nykyrakentamisessa ei tunnuta mietittävän arkkitehtuuria ja ympäristön muodostumista kokonaisvaltaisesti, vaan lasketaan vain, että rakennus kestää 20-30 vuotta ja sitten se puretaan pois. Tällainen menettely ei tietenkään voi tuottaa hyvää ja kestäväää rakennusperintöä.

Ja vaikka nykyajan omaleimaista arkkitehtuuria olisi tietenkin hyvä olla olemassa, niin esiin tuli myös Tukholman uusi rakennusjärjestys, jossa oman ajan arkkitehtuurin korostamisen sijaan nyt sanotaan, että uuden rakennuksen pitää soveltua ja korostaa paikan kauneutta, jota sitäkin pidettiin aika hienona arvona.

Kritisoitiin myös sitä, että nykyään kaikki talot tuntuvat olevan samasta muotista ja julkisesta rakentamisesta tuntuu puuttuvan paikalliseen identiteettiin liittyvä arkkitehtoninen yrittäminen. Koettiin että hinta ohjaa tällä hetkellä liikaa. Tänä päivänä ollaan rikkaampia kuin koskaan ennen mutta arkkitehtonisen luomisen kautta luotu korkeatasoinen ympäristö on vähäisempää. Vastaan tulee aina hintakysymys ja koulut, päiväkodit ja muut julkiset rakennukset ovat sitten bulkkituotantoa.

Modernit kirkkorakennukset nauttivat nykyään arvostusta mutta pelkona on, että kun aivan uusissa rakennuksissa ei ole ollenkaan räystäitä, niin niistä saattaa tulla myöhemmin ongelmia. Olisikin

mielenkiintoista päästä kuulemaan mitä nykyarkkitehtuurista puhutaan 30-50 vuoden kuluttua. Että tuleeko näistä rakennuksista sitten rakennusperintöä käsitteenä kuten funkis, modernismi tai betonibrutalismusii.

Liikuntapaikkarakentamista tehdään nyt enemmän kuin 50-100 vuotta sitten, joten rakentamisen perinnöstä on ehkä vaikea sanoa mitään varmaa. Ikävää on se, että rakentamista on niin monenlaista. Tehdään ikäviä perusratkaisuja ja tehdään sitä mihin pystytään ja nopeasti, niin kun isojakin liikuntapaikkoja rakennetaan käytännössä teltan sisään, niin ei siitä kovin pitkäikäistä tule. Toisaalta nykyään rakennetaan myös laadukkaasti ja nämä rakennukset ovat ainakin nyt hyvin ylläpidettävissä, vaikka kokemusta tällaisista uudentyypisistä liikuntakeskuksista ei tietenkään vielä olekaan, että ovatko ne vielä käytettävissä 100 vuoden päästä vai puretaanko ne 50 vuoden päästä. Nythän on peruskorjausbuumi 70-80-luvuilla rakennetuissa urheiluhalleissa ja niissä tehdään hyvin monenlaisia ratkaisuja, joista jotkut ehkä ovat kestäväää arkkitehtuuri- ja kulttuuriperintöä.

- Rakennusten muunneltavuus

- Ilmaston vaikutukset rakenteisiin

- Rakennustekninen kestävyys

Panelistit olivat kaikki yhtä mieltä siitä, että rakennusten muunneltavuus ja muuntojoustavuus olisi hyvästä. Vaikka on ihan hyvä rakentaa rakennus myös johonkin tiettyyn käyttöön, niin muunneltavuus pidentäisi rakennuksen elinkaarta ja olisi myös vähähiilisempää. Hyvän arkkitehtuurin esimerkiksi nostettiin sellaisien 30-40-luvun rakennusten peruskorjaukset, joissa on huomattu, että jos ne on alun perin rakennettu hyvin, niin ne ovat yleensä aika muuntojoustavia.

Ja liikuntapaikkarakentamisessa muuntojoustavuutta pidetään lähes elinehtona, koska nämä rakennukset suunnitellaan hyvin monenlaiseen käyttötarkoitukseen ja niistä yritetään tehdä mahdollisimman monipuolisia. Lisäksi on oltava valmiina tekemään muutoksia myös elinkaaren aikana, jopa sisätiloihin, koska palvelutuotannossa kysyntäkin muuttuu jatkuvasti.

Kaavoittajilta toivottiin pitkälle tähtäävää suunnittelua uusien rakennettujen alueiden suhteen siten, että ne olisivat tarpeeksi laajoja rakennusten muunneltavuutta ajatellen. Eli jos vaikka julkista rakennusta tarvitseekin sitten laajentaa, niin olisi hyvä miettiä jo etukäteen, että mikä laajentamisen suunta on, ja mahdollisuuksien mukaan sitäkin millä tavalla laajennuksia tulisi tehdä. Ettei käy niin että joudutaan tekemään omituisennäköisiä tai peräti huonoja ratkaisuja rakennusten laajentamiseksi.

Eli erityisesti julkisessa rakentamisessa pitäisi ottaa huomioon elinkaariajattelun ohella myös muuntojoustavuus. Kun rakennetaan vaikkapa koulu alueelle, josta oppilaat myöhemmin vähenevät, niin sen sijaan että koulu purettaisiin pois, niin se voisikin muuttaa muotoaan ja rakennusta voisi käyttää muuhun toimintaan.